

65 ideaa sujuvaan kommunikaatioon

Teksti: Riitta Lahtinen, Kommunikaatiopäällikkö, Kommunikaatiopalvelut
Tekstin editointi Jaakko Evonen

Kommunikaatiopalvelut kokosi vuoden 2017 aikana sujuvaan kommunikaatioon ja ympäristön hahmottamiseen liittyviä ideoita. Kaikki asiasta kiinnostuneet saivat osallistua tähän Suomen 100-vuotisen taipaleen kunniaksi järjestettyyn ideointiin.

Ideoita sain 10 kuurosokealta henkilöltä, kuurosokeiden nuorten ryhmältä ja Hervannan virkistyskerholta. Myös viisi työntekijää ja tulkkia lähetti myös ideoitaan. Niitä tuli kaikkiaan 65. Harmikseni emme yltäneet tavoitteeseemme eli sataan ideaan, uupumaan jäi 35. Saamani vinkit ja ajatukset ovat silti hyviä ja toimivia. Joten kiitos kaikille Teille osallistujille. Osallistujien keskuudesta onnetar suosi palkinnon saajaksi Hervannan virkistyskerhoa.

Saadut ideat koostuivat kommunikaatiosta, opastamisesta ja sujuvasta liikkumisesta. Osa antoi vinkkejä tavaroiden hahmottamiseen ja järjestämiseen, osa kertoi pidempiä tarinoita sujuvista toiminnoista arjessa. Jopa uusia tuoteideoita tarjottiin. Viesteistä välittyi itsenäisen toiminnan ilo, ja toisen kanssa jaetut toiminnalliset ideat. Saadut ideat on ryhmitelty eri otsakkeiden alle. Lisäksi yhdistin joitain samankaltaisia ideoita.

Kuva: Vasemmalta Riitta Lahtinen, Ville Mäki ja Pentti Pietiläinen. Ville on juuri vastaanottanut Hervannan virkistyskerhon palkinnon.

1. Kommunikaatiota helpottavat

Kommunikaatiota helpottaa, kun puhutaan sopivalla etäisyydellä ja sopivalla äänen voimakkuudella. Näin kuurosokea henkilö kuulee puheesi mahdollisimman hyvin. Puhujan suunnan ilmaiseminen helpottaa hahmottamaan myös puhetta (kuulolaitteiden mikki oikeaan suuntaan).

Muistathan, että kuulonäkövammaisen tarvitsee aikaa valaistuksen muuttuessa ennen kuin silmät sopeutuvat valomuutokseen. Jos kuurosokean kanssa ei ole yhteistä kommunikaatiotapaa, on helppo tapa suoran kontaktin saamiseksi kirjoittaa sormella suuraakkosia (tikkukirjaimet) hänen kämmeneen.

Pimeässä autossa kommunikointia helpottaa esimerkiksi läppärin auki pitäminen. Sen valo auttaa huulion hahmottamisessa eikä kuljettaja häikäisty.

Kommunikaation monimuotoisuudesta; ihana kokemus, kun elokuvaa katsoessa toinen tulkki viittoi taktiilisti ja toinen kuvaili selkään. Sain elokuvan katsomisesta nautinnollisen kokemuksen!

Pipon voi laittaa käsien ympärille, jolloin taktiilisti voi viittoa ilman että muut näkevät mitä viitotaan. Tähän tarkoitukseen sopii myös parihanska, jossa on kaksi kädenmenoreikää samaan sydämenmuotoiseen pussiin.

Numeroita kannattaa harjoitella vastaanottamaan eri kulmista.

Minulla on vakikaupassa käydessäni tapana niin tuttujen kun vähemmän tuttujen taksikuskien kanssa kommunikoida kosketuksen välityksellä.

Perhekommunikaation parantaminen; tehdään yhdessä huoneentaulu, johon kirjoitetaan hyvät toimintatavat. Esimerkiksi kotoa ei lähdetä, jos ei ensin oteta kosketuskontaktia kuurosokeaan perheenjäsenen ja kerrota lähtöaikeista (sopinee työyhteisöönkin tämä yhteisissä tiloissa toimiminen) tai että ryhmätilanteissa puhutaan tai viitotaan vuorotellen.

Jääkaapin ovi on hyvä kommunikaatiokeskus. Siihen voi laittaa aina samaan paikkaan selkeän lapun magneetilla kiinni. Kotiin tulevat tai myöhemmin heräävät voivat tarkistaa ovesta tärkeät tiedotusasiat.

Suomessa on pitkä kylmä kausi. Ihmisillä on päällään toppatakki, jolloin selkään piirtäminen on vaikeaa. Apuun tulee puinen, pyöräpäiseksi hiottu taktiilikeppi, jolla pystyy tarvittaessa piirtämään selkään. Kepin voi myös hivuttaa takin helman alta sisään. Sellaiseksi voisi sopia tuotekehittelyn jälkeen valkoisen kepin kahvapää, jotta keppi olisi aina mukana.

2.Liikkuminen

Jos matkustan yksin junassa, varaan paikan läheltä vessaa.

Matto lattialla kertoo missä tilassa olen ja minne päädyn mattoa pitkin. Tämä helpottaa hahmottamaan tilaa. Matto ohjaa myös hissille.

Kun laitan käden hissien ovelle, tunnen värinää kun hissi tulee. Minulla on taksissa rahapussissa lappu, jossa on nimi, osoite ja pyyntö kuljettajalle, että hän kirjoittaa kuittiin nimeni sekä matkan alun ja lopun.

3.Opastus ja yhdessä liikkuminen

Opastuksen aikana kommunikaatiota helpottaa läpinäkyvä sateenvarjo, jolloin puhujan/viittojan huulio näkyy paremmin. Kävellessä voi käyttää tandemhanskaa, jolloin sormittaminen onnistuu myös kulkiessa. Uudessa kontakti säilyy, kun molempien ranteissa on naru.

Opastuksen aikana merkki käsivarrella kylkeen ja käsivarren lasku tai nosto opastusotteen aikana kertoo, tuleeko kävellessä nousu tai lasku.

Metsässä ja epätasaisilla lumipeitteillä poikani on opastanut minua välineopastuksella. Aina ei ole siis tarvittu valkoista keppiä vaan sen tilalle on otettu esimerkiksi oksa, kävelysauva tai muuta.

Keksimme, että toinen voi käyttää pimeällä yhdessä liikkuesssa taskulamppua ja toinen valkoista keppiä. Opastus ei ollut mahdollista, koska toinen käsi oli varattu matkalaukulle, mutta huhuilimme tutulla äänellä vähän väliä.

Minulla on normaali opastusote, johon opastamiseni perustuu. Jos käytävällä on käännettävä vasemmalle, napautan etusormea oppaan kyynärpäähän vasemmalla puolella. Oikealla tämä tapahtuu taas päinvastoin. Kun olemme esineen kohdalla, puristan kättä kevyesti. Keskustelu kaupassa kävellessä on hauskaa eikä tämä tapani keskeytä puheen sorinaa.

Opastuksessa voin antaa tulkille vinkin, että olen vastaanottanut ja rekisteröinyt pysähtymisen esim. liikennevaloissa tai portaiden alkamisen ja loppumisen. Monet tulkit tietävät, että teen opastusotteessa kevyesti merkin tulkin käsivarteen irrottamatta otetta. Tämä on kevyt nopea puristus. Se on toimiva eikä keskustelua tarvitse keskeyttää.

Älä jännitä kuurosokeaa opastaessasi - tarpeen mukaan me neuvomme opastuksen saloihin.

4.Kuvailu

Pienetkin ympäristökuvailut piristävät. Esimerkiksi tänään kuulin kevään ensimmäiset talitiaisen titityyt!

5.Tietotekniikkaa

Tietokoneen ja tekniikan käytössä auttavat näppäimistöön merkittävät kohotarrat. Kellonsuunnat ilmaistaan, kun siirrytään kirjainnäppäimestä toiseen.

Jokaisen kuurosokean tulee ehdottomasti opetella 10-sormijärjestelmä, jos käyttää tietokonetta. Tämä taito auttaa erityisesti silloin, kun näkö ei riitä erottamaan näppäimiä. Niska tai selkä eivät myöskään rasitu liikaa.

Videopuheluita (esim. FaceTime/Skype) voi käyttää tavaroiden etsimisessä ja näppäimistön hallinnassa. Kohteesta voi ottaa kuvan ja näyttää sen jälkikäteen.

6.Ihmisten tunnistaminen

Heikon näköni takia ostin taannoin taaperoikäiselle pojalle kirkkaanväristä ulkoilutakkia, jotta erotan poikani muista leikkivistä lapsista pihalla tai muualla ulkosalla.

Tilaisuuksissa, joissa osallistujille jaetaan kaulanauhassa roikkuva nimikyltti, olisi hyvä, jos nimi olisi kyltin molemmilla puolilla, jotta se olisi varmemmin näkyvissä. Kyltit usein kääntyvät niin, että nimi jää piiloon. Molemmin puolin näkyvä nimi tuplaisi tiedonsaannin.

7.Käsitteiden käytöstä

Sain kuurosokealta asiakkaalta palautetta siitä, että on loukkaavaa käyttää käsitettä putkinäkö. Jo aiemminkin nyt taktiili asiakas kertoi, ettei pidä ko. nimityksestä. Luulenpa, että kun kuuroja loukkaa sana kuuromykkä, niin osaa kuurosokeita loukkaa sana putkinäkö, ei tietenkään kaikkia. Putkinäkö sana on ollut pitkään käytössä, mutta se lienee alkaa tuntumaan vanhanaikaiselta käännökseltä.

8. Yksityisyyden hienovaraisuus

Kertokaa tulkkioppilaille kuurosokeille tulkkauksesta seuraava asia. Miksi tulkit jäävät katsomaan, kun kuurosokealle henkilölle tulee joku kaveri tai muu henkilö keskustelemaan ihan omia asioitaan. Ne eivät kuulu tulkille ollenkaan eikä tulkkausta edes tarvita. Kiusallista.

9. Turvallisuudesta

Käytän kuulonäkövammaisranneketta tietyissä tilanteissa.

Olen tehnyt allergialistani paperille. Kun menen ravintolaan, annan sen tilausta tehdessäni tarjoilijalle. Teksti on molemmilla puolilla paperia, jolloin ei tarvitse miettiä, miten päin sen antaa.

Jos asiakas on väkivaltainen itseään, toisiaan tai ympäristöään kohtaan, voi tyynyä käyttää asiakkaan ja kohteen välillä. Tämä voi suojella loukkaantumisilta.

10. Toimimisen hallinta ja kohteiden erottelu

Monilokeroinen rahapussi auttaa pitämään rahat järjestyksessä. Pyydän pankissa setelit esim. 20 euron kokoisina niin tiedän, millaisia seteleitä minulla on.

Nestepinnan ilmaisin auttaa juoman kaadossa.

Maito- ja mehutölkit ovat aina samassa järjestyksessä esim. jääkaapin ovessa. Lajittelen jääkaapin ruuat päivämäärän mukaan – vanhin on etummaisena.

Postikassi oven sisäpuolella on hyvä asia. Tällöin lehdet eivät ole levällään lattialla (katso: apuvalineavux.fi)

Tuotteita ostaessani säästän pussin tai pakkauksen. Näin avustajani tietää, mitä tuotetta tarkoitan.

Vetoketjuun voi laittaa lenkin tai solmun. Vetäminen helpottuu näin takissa, repussa tai laukussa.

Jos on useampi koira, auttavat erilaiset hihnat auttavat koirat toisistaan.

Yksinkertainen, mutta monipuolinen kuminauha. Se toimii mainiona merkitsijänä useissa eri tuotteissa. Sillä voi erottaa shampoon ja hoitoaineen toisistaan, kun toisessa on kuminauha ympärillä ja toisessa ei. Tänä päivänä

hiustenpesuaineet ovat usein helposti erotettavissa, kun shampooon kansi on yleensä pullon yläpuolella ja hoitoaineessa pohjalla. Kuminauhaa olen käyttänyt esimerkiksi sähköhammasharjaan, jolloin erotan omani poikani harjasta. Tölkkejä ollessa useampi, laitan toiseen kuminauhan ylemmäs ja toiseen alemmas.

Hämärässä verkkokellarikäytävällä kulkiessa on oma ovi helppo löytää, kun pienen suorakaiteenmuotoisen rullalle käärityn paperirullan laittaa lukkoon teipillä kiinni. Koholla oleva paperirulla on näet helppo tunnistaa.

Laskujen erottelu. Vuosia sitten henkilökohtainen avustaja keksi mainion ratkaisun siihen, kuinka saapuvat postit ja maksettavat laskut erottaa kansioon menevistä maksetuista laskuista. Kaksitasoinen lokerikko toimii hyvin. Päällimmäisessä tasossa on maksettavat laskut ja saapuvat postit, joihin laitan ne heti ja katson avustajan kanssa läpi myöhemmin. Maksetut laskut siirretään alimmalle tasolle odottamaan mapittamista. Näin tiedän missä mikäkin paperi on eikä tärkeä posti huku enää. Tänä päivänä käytän lokerikkoa myös työasioiden erottamiseen järjestötoiminnasta. Tämä selkeä papereiden tai postien erottelu on tärkeä meille näkövammaisille, sillä kotona voi pyöriä useampia ihmisiä ja avustaja.

Aviriksessä myydään TactiMark-kohotusseja. Niillä voi tehdä merkintöjä maustepurkkeihin, pesuaineisiin tai kirjata vaikka puhelinnumeron muistiin. Tusseilla voi avustaja tai lähihenkilö tehdä esim. asunnon pohjapiirroksen, jolloin tuntoaistilla voi kokeilla muotoa.

Olen aina asettanut aterimet niin sanotussa kuivaustelineessä niin, että esimerkiksi veitsen terä on ylhäällä eikä sisällä telineessä. Jotkut ovat kauhistuneet tätä, koska aterimet ovat aika teräviä ja heidän mielestä ne olisi turvallisempi laittaa toisinpäin. Kyllä me näkövammaiset olemme tottuneet vuosien saatossa käyttämään käsiämme varovaisesti ja löytää oikeat aterimet nopeammin.

11.Tasapuolinen leikki

Valkoisen kepin hippa. Tämän vuoden alussa olen ollut pitkällä sairauslomalla pahan silmätulehduksen takia ja käyttänyt valkoista keppiä koko ajan liikkuessani ulkona. Yhtenä iltana poikani kavereineen halusivat leikkiä piiloleikkiä, mutta minun oli vaikea liikkua valkoisen kepin kanssa lumihangessa. Poikakaverukset keksivät mainion leikin eli valkoisen kepin hipan. Vuorottelimme ja etsimme kepillä muutaman metrin säteellä piilosilla olevia. Kepillä voi tunnustella vain noin metrin korkeudella maasta

loukkaantumisriskin takia. Muut pitivät silmät kiinni ja minä auki, koska en näe muutenkaan kovin hyvin.

12. Kommunikaatiotarinoita

Haluan kertoa kokemukseni, miten kommunikoin tilanteessa, jossa minulla ei ollut tulkkia käytettävissä. Olimme perhekurssilla Pajulahdessa eikä minulla ollut aikaisin aamua tulkkia. Halusin kuitenkin mennä aamu-uinnille. Aikani uitua hyppäsin altaaseen, ja tunsin silmiäni kuivatessani sukelluksen jälkeen, että lasisilmäni oli pudonnut altaaseen. Säikähdin todella, että arvokas lasisilmä (n.1000 e) oli hävinnyt! Aikani etsittyäni lähdin etsimään uinninvalvojaa, jolle viittoilin "En kuule, tule mukaan". Osoitin silmäkuoppaani ja vesiallasta. Hän oivalsi heti tilanteen ja poistui hetkeksi. Pian hän palasi mukanaan haavi ja nosti silmäni altaasta. Olin lopulta helpottunut.

Olin aikoinaan Tansaniassa, jossa menin ravintolaan syömään. Katsoin ruokalistaa, enkä ymmärtänyt siitä yhtään mitään. Kun tarjoilija tuli paikalle, osoitin hänelle tilanteen nostelemalla käsiä ja hartioita. Kysyin rohkeasti naudanlihaa tekemällä etusormista otsalle sarvet ja kanaa heiluttamalla taivutettuja käsiäni kuin linnun siipiä. Tarjoilija ymmärsi minua. Koska halusin ruokani olevan tulisesti maustettua, viittoilin hänelle suu auki ikään kuin lieskojen tulevan suusta. Taas tarjoilija nosti peukkuja ymmärtämisen merkiksi. Ihmettelin myös listalla olevaa sanaa, jonka jälkeen tarjoilija haki keittiöstä ranskanperunan ja näytti sen minulle. Huomasin, että olemalla rohkea ja esittämällä vaikka pantomiiminomaisesti erilaisia eläimiä voi tulla hyvin ymmärretyksi, vaikkei yhteistä kieltä ole.

13. Tuoteideoita

Taktiilihanska; suunniteltu maisemien ja taiteen kuvailuun paljaalle iholle piirtäen. Hanskan sormenpäissä on erilaisia pintoja: röpelöinen sormi, joka kuvaa karkeaa pintaa, soraa, kivikkoa ja sadetta. Pyöreä pallukkasormi kuvailee sileitä pintoja, aurinkoa, maininkeja jne. Yhden sormen pää on terävä nyppy, jolla piirretään esimerkiksi vuoren, talon tms. selkeän osan ääriviivat.

Pikalaput eri tilanteisiin; kuurosokeilla olisi lainattavissa valmiita pikalappusettejä tilanteisiin, kun tulkkia ei saada mukaan. Ravintolasetissä olisi laminoituja kortteja, joissa lukee "1 vaalea lager, kiitos", "pihvi medium", "lasku kiitos" jne. Kauppahallisetissä korteissa lukisi hevosmakkara, villisika,

strutsi, poronkärästys jne. Terveysasema-setissä olisi kortti erilaisista lääkeallergioista ja kipu- tai ihottumatiloista.

Pienoismallit; jokaisesta F1-radasta tarvitaan valmis pienoismalli ja pieniä formuloita havainnollistamaan kuurosokealle, missä kohtaa ja miten auto ajoi radalta, autojen sijainti, varikkopilttuu ja varikolla vietetty aika. Kuurosokea ja autoja siirtelevä tulkki voivat istua pöydän ääressä.

3D-tulostus valokuvien kohotulostamiseen ja pienoismallien tekoon.

Valkoisen kepin pallosta tehdään lediversio. Lampun voisi sammuttaa ja sen kirkkautta voisi säätää tarpeen mukaan.

Allekirjoitusidea; kuurosokean henkilön nimimari voidaan apukeinoin saada paperiin näin ilman tapaamista. Lähetän hänelle allekirjoitettavan paperin postissa niin, että allekirjoitusviivan alle on kiinnitetty joko käyntikorttini (jossa pisteillä nimeni). Vaihtoehtoisesti postitan lapun, joka on tuntoaistilla tunnistettavissa. Henkilö kirjoittaa lopulta nimensä kortin tai lapun yläpuolelle ja irrottaa lapun. Kirjeessä on mukana palautuskuori osoitteineen ja postimerkkeineen. Tästä toimintatavasta on etukäteen sovittu ja teksti tarkistettu esim. sähköpostilla ennen allekirjoittamista.